

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
GIOVANNIHO PITRUZZELLY
přednesené dne 28. března 2019¹

Věc C-143/18

**Antonio Romano,
Lidia Romano
proti**

**DSL Bank – eine Niederlassung der DB Privat- und Firmenkundenbank AG, dříve DSL Bank –
ein Geschäftsbereich der Deutsche Postbank AG**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Landgericht Bonn (zemský soud v Bonnu, Německo)]

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitelů – Směrnice 2002/65/ES – Smlouva o spotřebitelském úvěru uzavřená na dálku – Harmonizace vnitrostátních právních předpisů – Právo na odstoupení – Uplatnění práva na odstoupení poté, co obě strany smlouvy tuto smlouvu na výslovnou žádost spotřebitele plně splnily – Sdělení informací o právu na odstoupení spotřebiteli – Pojem spotřebitel pro účely informačních povinností a práva na odstoupení – Vrácení plnění obdržených podnikatelem“

1. V souvislosti s uváděním finančních služeb na trh na dálku, a zejména hypotečního úvěru, je legitimní odstoupení spotřebitele vykonané po úplném splnění smlouvy na základě skutečnosti, že informace poskytnuté podnikatelem o tomto právu na odstoupení sice jsou v souladu s informacemi stanovenými unijním právem, ale nikoli s ustáleným výkladem použitelného vnitrostátního práva?
2. Jinými slovy, může mít údajný nedostatek informací o právu na odstoupení, tak jak je upraveno použitelnými vnitrostátními právními předpisy, v daném případě spočívající ve větší ochraně spotřebitele oproti unijnímu právu, pro spotřebitele účinek v podobě „věčného“ práva na odstoupení?
3. V tomto stanovisku vysvětlím, počínaje analýzou směrnice 2002/65/ES, jejímž cílem je úplná harmonizace v oblasti uvádění finančních služeb na trh na dálku, důvody, pro které se vnitrostátní právní předpisy v oblasti práva na odstoupení nemohou odchýlit od ustanovení této směrnice, a to ani v případě, kdy je tato odchylka pro spotřebitele příznivější.

¹ – Původní jazyk: italština.

I. Právní rámec

A. Unijní právo

4. Článek 3 směrnice 2002/65², který je nadepsaný „Informace poskytované spotřebiteli před uzavřením smlouvy na dálku“, zní:

„1. Než je spotřebitel zavázán jakoukoli smlouvou uzavřenou na dálku nebo nabídkou, jsou mu s náležitým předstihem poskytnuty tyto informace ohledně:

[...]

3) smlouvy uzavřené na dálku

- a) existence nebo neexistence práva na odstoupení od smlouvy podle článku 6 a existuje-li právo na odstoupení, doba jeho trvání a podmínky pro jeho uplatnění, včetně informace o částce, jejíž zaplacení může být na spotřebiteli požadováno na základě čl. 7 odst. 1, jakož i důsledky neuplatnění tohoto práva.“

5. Článek 4 odst. 2 směrnice 2002/65, nadepsaný „Další požadavky na informace“, stanoví:

„Až do další harmonizace si mohou členské státy ponechat nebo zavést přísnější předpisy ve věci předběžných informací, jsou-li v souladu s právem Společenství“.

6. Článek 5 odst. 1 směrnice 2002/65, který je nadepsaný „Sdělování smluvních podmínek a předběžných informací“, zní:

„Poskytovatel v předstihu sdělí spotřebiteli veškeré smluvní podmínky a informace uvedené v čl. 3 odst. 1 a článku 4 na papíře nebo jiném trvanlivém médiu, které je dostupné a přístupné spotřebiteli, než je spotřebitel zavázán nějakou smlouvou uzavřenou na dálku nebo nabídkou.“

7. Článek 6 směrnice 2002/65, nadepsaný „Právo na odstoupení od smlouvy“, stanoví:

„1. [...] Lhůta pro odstoupení od smlouvy začíná běžet

[...]

- dnem, k němuž spotřebitel obdrží smluvní podmínky a informace v souladu s čl. 5 odst. 1 nebo 2, je-li tento den pozdější než den uvedený v první odrážce.

2. Právo na odstoupení se nevztahuje na

[...]

- c) smlouvy, jež obě strany zcela splnily na výslovnou žádost spotřebitele předtím, než spotřebitel uplatnil právo na odstoupení.

3. Členské státy mohou stanovit, že se právo na odstoupení nevztahuje na

2 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES (Úř. věst. 2002, L 271, s. 16; Zvl. vyd. 06/04, s. 321).

- a) jakýkoli úvěr zamýšlený především za účelem získání nebo ponechání si práva vlastnictví k pozemku nebo ke stávající nebo projektované stavbě nebo za účelem opravy nebo zhodnocení stavby, nebo
- b) jakýkoli úvěr zajištěný hypotékou nebo nemovitým majetkem nebo právem souvisejícím s nemovitým majetkem;

[...]

6. Jestliže spotřebitel uplatňuje právo na odstoupení, oznámí to před uplynutím lhůty podle praktických pokynů poskytnutých mu podle čl. 3 odst. 1 bodu 3) písm. d) pomocí prostředků, které mohou být ověřeny podle vnitrostátních právních pře[d]pisů. Lhůta se považuje za dodrženu, jestliže je toto oznámení, pokud je učiněno na papíře nebo na jiném trvanlivém médiu, jež je k dispozici příjemci a k němuž má příjemce přístup, odesláno před uplynutím lhůty.“

8. Článek 7 směrnice 2002/65, který je nadepsaný „Platba za služby poskytnuté před odstoupením“, zní:

„1. Když spotřebitel vykonává právo na odstoupení podle čl. 6 odst. 1, může být na něm požadováno, aby neprodleně zaplatil jen za službu skutečně poskytnutou poskytovatelem podle smlouvy uzavřené na dálku. Plnění smlouvy může začít až poté, co spotřebitel vysloví souhlas.

[...]

4. Poskytovatel neprodleně a nejpozději do 30 kalendářních dnů vrátí spotřebiteli všechny částky, které od něho přijal podle smlouvy uzavřené na dálku, vyjma částku uvedenou v odstavci 1. Tato lhůta začíná běžet dnem, kdy poskytovatel obdrží oznámení o odstoupení.“

B. Německé právo

9. § 312b Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“), nadepsaný „Smlouvy sjednané na dálku“, ve znění použitelném na projednávanou věc, stanoví:

„1. Smlouvy uzavřené na dálku jsou smlouvy o dodávce zboží nebo poskytnutí služeb, včetně finančních služeb, které se uzavírají mezi podnikatelem a spotřebitelem výhradně za použití prostředků dálkové komunikace, ledaže by smlouva nebyla uzavřena v rámci systému organizovaných prodejů nebo poskytování služeb na dálku. Finanční služby ve smyslu první věty jsou bankovní služby a jakékoli služby úvěrové, pojistné, osobní důchodové, investiční nebo platební povahy.“

10. § 312d BGB, nadepsaný „Právo na odstoupení a vrácení plnění u smluv sjednaných na dálku“, ve znění použitelném na projednávanou věc, stanoví:

„1. Spotřebitel má v případě smlouvy uzavřené na dálku právo na odstoupení podle § 355. [...].

2. Na rozdíl od ustanovení § 355 odst. 2 první věty nezačíná lhůta pro odstoupení běžet před splněním informačních povinností podle § 312c odst. 2 [...] a u služeb před dnem uzavření smlouvy.

3. Právo na odstoupení zaniká u každé služby také v těchto případech:

1. u finanční služby zaniká v případě smlouvy, kterou obě strany zcela splnily na výslovnou žádost spotřebitele před tím, než spotřebitel uplatnil právo na odstoupení,

[...].

5. Právo na odstoupení dále nevzniká u smluv uzavřených na dálku, u kterých má spotřebitel na základě § 495, 499 až 507 právo na odstoupení nebo vrácení plnění podle § 355 nebo § 356. U takovýchto smluv platí druhý odstavec obdobně,

6. U smluv o finančních službách uzavřených na dálku musí spotřebitel odlišně od § 357 odst. 1 poskytnout náhradu hodnoty plnění za poskytnuté služby podle předpisů o zákonném odstoupení pouze tehdy, pokud byl před učiněním svého projevu vůle k uzavření smlouvy na tento právní důsledek upozorněn a pokud výslovně souhlasil s tím, že podnikatel zahájí provádění služby před uplynutím lhůty k odstoupení.“

11. § 495 BGB, který je nadepsaný „Právo na odstoupení od smlouvy“, zní:

„1. Příjemce úvěru má v případě smlouvy o spotřebitelském úvěru právo na odstoupení podle § 355.“

12. § 355 BGB, nadepsaný „Právo na odstoupení u spotřebitelských smluv“, ve znění použitelném na projednávanou věc, stanoví:

„1. Jestliže zákon přiznává spotřebiteli právo na odstoupení od smlouvy podle tohoto ustanovení, spotřebitel není vázán svým projevem vůle směřujícím k uzavření smlouvy, pokud jej odvolal ve stanovené lhůtě.

[...]

3. Právo na odstoupení od smlouvy zaniká nejpozději šest měsíců od jejího uzavření. Při dodání zboží tato lhůta nezačíná plynout před dnem doručení zboží jeho příjemci. Odchylně od první věty právo na odstoupení nezaniká, pokud spotřebitel nebyl o svém právu na odstoupení řádně poučen, u smluv o finančních službách uzavřených na dálku dále ani tehdy, pokud podnikatel řádně nesplnil své oznamovací povinnosti podle § 312c odst. 2 bodu 1“.

II. Skutkové okolnosti, původní řízení a předběžné otázky

13. V říjnu 2007 uzavřeli dva spotřebitelé s úvěrovou institucí DSL Bank – obchodní divize Deutsche Postbank AG – smlouvu o hypotečním úvěru, který byl určen na financování nákupu nemovitosti pro účely vlastního bydlení.

14. Smlouva, strukturovaná jako úvěr s ročními splátkami, stanovila pevnou úrokovou sazbu do 31. prosince 2017. Smlouva také stanovila, že dlužník uhradí počáteční splátku ve výši 2,00 % a že v následujícím období bude platit měsíční splátky ve výši 548,53 eura z titulu úroků a jistiny. Splácení mělo začít k 30. listopadu 2007 zaplacením první splátky. Poskytnutí úvěru bylo dále podmíněno zřízením zástavního práva na předmětnou nemovitost.

15. Postup uzavření smlouvy byl strukturován následovně. DSL Bank písemně zaslala spotřebitelům předvyplněný „návrh žádosti o poskytnutí úvěru“ a spolu s ním informativní dokument o poučení o právu na odstoupení, přehled podmínek čerpání, podmínky financování a „Informativní přehled o stavebním úvěru pro spotřebitele“ (dále jen „informativní přehled“).

16. Výše uvedený dokument mimo jiné informoval spotřebitele o tom, že „Právo na odstoupení zaniká předčasně, pokud je smlouva zcela splněna a dlužník s tím výslovně vyjádřil souhlas“.

17. Spotřebitelé podepsali návrh žádosti o poskytnutí úvěru, informativní dokument o právu na odstoupení a potvrzení o převzetí informativního přehledu a podepsaný výtisk těchto dokumentů zaslali DSL Bank. DSL Bank následně návrh žádosti o poskytnutí úvěru přijala.

18. Spotřebitelé tedy zřídili dohodnuté zástavní právo. DSL Bank na žádost spotřebitelů uvolnila čerpání úvěru, přičemž spotřebitelé hradili sjednané platby.

19. Dopisem ze dne 8. června 2016 spotřebitelé oznámili odstoupení od smlouvy o úvěru z důvodu skutečnosti, že informativní dokument týkající se práva na odstoupení nebyl v souladu s německým právem.

20. Vzhledem k tomu, že DSL Bank neuznala účinky odstoupení, obrátili se spotřebitelé na Landgericht Bonn (zemský soud v Bonnu, Německo), přičemž se domáhali určení, že po nastalém odstoupení již DSL Bank nemohla na základě smlouvy o úvěru uplatňovat žádné nároky. Navíc spotřebitelé od DSL Bank požadovali vrácení plateb učiněných do okamžiku odstoupení a zaplacení náhrady za užívání.

21. Předkládající soud uvádí, že informativní dokument o právu na odstoupení, který byl dlužníkům zaslán, se zakládá na § 312d odst. 3 bodu 1 BGB, který provádí čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice 2002/65. Nicméně judikatura Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) stanoví, že toto posledně uvedené ustanovení se nepoužije na spotřebitelské úvěry, do nichž jsou zahrnuty i smlouvy uzavřené na dálku. Ve vztahu k těmto smlouvám by spotřebitel mohl uplatnit právo na odstoupení, které není upraveno v § 312d odst. 2 bodu 1 BGB, ale v § 355 odst. 3 BGB ve spojení s § 495 odst. 1 BGB, který stanoví, že právo na odstoupení nezaniká z důvodu pouhé skutečnosti, že je na výslovnou žádost spotřebitele taková smlouva oběma stranami již zcela splněna dříve, než spotřebitel uplatnil své právo na odstoupení.

22. Za těchto podmínek, jelikož vyřešení sporu v původním řízení závisí na výkladu ustanovení směrnice 2002/65, Landgericht Bonn (zemský soud v Bonnu) přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice 2002/65/ES vykládán v tom smyslu, že brání takovému vnitrostátnímu právnímu předpisu nebo zvyklosti, jaké jsou dotčeny v původním řízení, které u smluv o půjčce uzavřených na dálku nestanovují možnost vyloučení práva na odstoupení, pokud je na výslovnou žádost spotřebitele taková smlouva oběma stranami již zcela splněna dříve, než spotřebitel uplatnil své právo na odstoupení?

2) Musí být čl. 4 odst. 2, čl. 5 odst. 1, čl. 6 odst. 1 druhý pododstavec druhá odrážka a čl. 6 odst. 6 směrnice 2002/65/ES vykládány v tom smyslu, že pro účely řádného získání informací a uplatnění práva na odstoupení spotřebitelem, které stanovuje vnitrostátní právo a které odpovídají čl. 5 odst. 1, čl. 3 odst. 1 bodu 3 písm. a) této směrnice, je nutno vycházet pouze z běžně informovaného, přiměřeně pozorného a obezřetného průměrného spotřebitele při zohlednění všech příslušných skutečností a okolností provázejících uzavření této smlouvy?

3) V případě záporné odpovědi na otázky 1) a 2):

Musí být čl. 7 odst. 4 směrnice 2002/65/ES vykládán v tom smyslu, že brání předpisu členského státu, který po oznámení odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené na dálku stanoví, že poskytovatel musí spotřebiteli zaplatit nad rámec částky, kterou obdržel od spotřebitele podle smlouvy uzavřené na dálku, také náhradu za užitky z této částky?“

III. Právní analýza

A. Směrnice 2002/65: úplná harmonizace, volný pohyb finančních služeb a ochrana spotřebitele

23. Směrnice 2002/65 je součástí celkového záměru unijního normotvůrce zaměřeného na dokončení integrovaného trhu finančních nástrojů a jejich uvádění na trh na dálku. Tato směrnice zejména doplňuje směrnicí 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku³ – nyní zrušenou a nahrazenou směrnicí 2011/83/EU⁴ – která z oblasti působnosti vyloučila finanční nástroje.

24. V této souvislosti je cílem metody harmonizace vnitrostátních právních úprav odstranění překážek volného pohybu finančních služeb a zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele v oblasti sjednávání finančních služeb na dálku.

25. Cílem této směrnice je tedy zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitele za účelem vytvoření integrovaného evropského trhu finančních služeb⁵.

26. Tato směrnice se řadí ke směrnicím, které počínaje rokem 2000 uskutečňují vůli unijního normotvůrce přesunout se z minimálního stupně harmonizace na úplnou harmonizaci právní úpravy na ochranu spotřebitele.

27. Potřeba přistoupit k úplné harmonizaci nachází opodstatnění ve skutečnosti, že ustanovení o minimální harmonizaci – které členskými státy umožňovalo stanovit si ve vlastním právním řádu vyšší úroveň ochrany spotřebitelů, než je úroveň ochrany stanovená v unijní právní úpravě – vedlo k roztržitosti použitelné právní úpravy v různých vnitrostátních právních řádech.

28. Tato roztržitost na jedné straně odrazovala přeshraniční působení podniků, které často musely nést dodatečné náklady na získání právních znalostí nezbytných pro dodržování právních ustanovení různých právních řádů, a na straně druhé vyvolávala nedostatek důvěry spotřebitelů, kteří nevěděli, jaká ochrana jim bude konkrétně poskytnuta v různých členských státech.

29. Sám Soudní dvůr zdůraznil – ačkoli ve vztahu ke směrnici 2005/29⁶ a směrnici 2008/48⁷, které jsou součástí téhož záměru právně politických úvah – že úplná harmonizace v celé řadě klíčových oblastí je „nezbytn[á] pro zajištění vysoké a rovnocenné úrovně ochrany zájmů všech unijních spotřebitelů a pro usnadnění vzniku dobře fungujícího vnitřního trhu spotřebitelských úvěrů“⁸.

3 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. 1997, L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319).

4 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. 2011, L 304, s. 64).

5 – COM (96) 209 final, Zelená kniha Finanční služby: jak splnit očekávání spotřebitelů; COM (97) 309 final, Finanční služby: jak posílit důvěru spotřebitelů; COM (2001) 66/F, Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o elektronickém obchodu a finančních službách; COM (2007) 226 final, Zelená kniha o maloobchodních finančních službách na jednotném trhu.

6 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (Úř. věst. 2005, L 149, s. 22).

7 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66).

8 – Rozsudek ze dne 27. března 2014, LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, bod 42; ve stejném smyslu rozsudek ze dne 18. prosince 2014, CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2464, bod 21; rozsudek ze dne 23. dubna 2009, VTB-VAB a Galatea, C-261/07 a C-299/07, EU:C:2009:244, bod 51.

30. Z důvodu této volby, při existenci směrnice zajišťující úplnou harmonizaci, žádný členský stát nemůže zavést odchylky od unijních právních předpisů, a to ani odchylky, které jsou pro spotřebitele příznivější, pokud to není výslovně umožněno samotnou směrnicí⁹.

31. Pokud jde o směrnici 2002/65, existují četné prvky systematické, teleologické a doslovné povahy, které vedou k tomu, že je možné ji kvalifikovat jako směrnici zavádějící úplnou harmonizaci, jak byla popsána výše.

32. Bod 12 odůvodnění¹⁰ totiž zdůrazňuje negativní dopad divergentních nebo rozdílných pravidel ochrany spotřebitele na fungování vnitřního trhu a hospodářskou soutěž mezi podniky. Cílem směrnice je tedy zavést společná pravidla v oblasti uvádění na trh na dálku.

33. Jak je upřesněno v bodě 13 odůvodnění¹¹, v oblastech harmonizovaných touto směrnicí členské státy nemohou zavádět jiná ustanovení. Pouze tam, kde je to výslovně stanoveno, mají členské státy možnost odchýlit se od právní úpravy stanovené směrnicí.

34. Příkladem toho, co je vyjádřeno v bodě 13 odůvodnění, je čl. 4 odst. 2, který členskými státy v oblasti předběžných informací umožňuje zavést nebo ponechat přísnější předpisy, než jsou předpisy stanovené směrnicí, jsou-li v souladu s unijním právem.

35. Kromě toho článek 1¹² upřesňuje, že předmětem směrnice je „harmonizace právních a správních předpisů členských států“.

36. A konečně, záměr provést úplnou harmonizaci v oblasti uvádění finančních služeb na trh na dálku lze rovněž odvodit z přípravných prací. Jak vyplývá ze spisu, rozsah harmonizace byl totiž předmětem diskuse v různých fázích legislativního postupu.

37. Od původního návrhu Komise se totiž ukazovala potřeba, aby členské státy nestanovily jiná ustanovení, než která jsou stanovena touto směrnicí a v oblastech touto směrnicí harmonizovaných, a to za účelem zajištění užitečného účinku normativního aktu, neboli zároveň zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele a vytvoření volného pohybu finančních služeb¹³.

38. Za těchto okolností vyplývá nejen z doslovného, ale zejména z teleologického výkladu, že účel směrnice vyžaduje, aby případné odchylky od ustanovení zde stanovených byly umožněny pouze tehdy, pokud je tato možnost členskými státy výslovně přiznána.

39. Členské státy jsou navíc v případě zavedení nebo ponechání odchylné právní úpravy vyzvány k tomu, aby se řídily postupem stanoveným samotnou směrnicí¹⁴, který Komisi umožní sdělit informace o vnitrostátních předpisech spotřebitelům a podnikům, tak aby nedošlo k ohrožení harmonizačních cílů této směrnice.

9 – V této souvislosti se hovoří o „cílené“ harmonizaci (*targeted harmoni[s]ation*), tedy harmonizaci, která ačkoli je úplná, připouští – pokud to výslovně stanoví právní předpis – aby členské státy přijaly ustanovení odchylující se od unijních právních předpisů.

10 – Viz bod 12 odůvodnění směrnice 2002/65, který stanoví, že „[p]řijetí divergentních nebo rozdílných pravidel ochrany spotřebitele ze strany členských států ve věci uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku by mohlo mít negativní dopad na fungování vnitřního trhu a hospodářskou soutěž mezi podniky na trhu. Je tudíž nezbytné zavést v této oblasti společná pravidla na úrovni Společenství, čímž nesmí být dotčena obecná ochrana spotřebitele v členských státech“.

11 – Viz bod 13 odůvodnění směrnice 2002/65, který stanoví, že „[t]outo směrnicí by měla být zaručena vysoká úroveň ochrany spotřebitele za účelem zajištění volného pohybu finančních služeb. Členské státy by v oblastech harmonizovaných touto směrnicí neměly smět přijímat jiná ustanovení, než která stanoví tato směrnice, ledaže je v této směrnicí výslovně uvedeno jinak“.

12 – Článek 1 odst. 1 stanoví, že „[p]ředmětem této směrnice je harmonizace právních a správních předpisů členských států pro uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku“.

13 – COM(1998)468 final. Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o prodeji finančních služeb spotřebitelům na dálku, kterou se mění směrnice Rady 90/619/EHS a směrnice 97/7/ES a 98/27/ES (Úř. věst. 1998, C 385, s. 10, bod 9 odůvodnění).

14 – Článek 4 směrnice 2002/65.

40. Z dosud uvedených úvah vyplývá, že volný pohyb finančních služeb předpokládá úplnou harmonizaci, aby se zabránilo nerovnostem mezi státy, zejména v oblastech, jako je uvádění na trh na dálku, jež má inherentní nadnárodní povahu.

41. Opatření přijatá za účelem konsolidace vnitřního trhu však nemohou ohrozit ochranu spotřebitele, ale naopak musí sloužit k dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitele, který působí na trhu, jak je rovněž uvedeno v bodě 1 odůvodnění¹⁵.

42. Tato společná pravidla totiž sladěním potřeby posílit vnitřní trh s potřebou poskytnout vysokou úroveň ochrany spotřebitele cílí na zvýšení důvěry spotřebitele, který bude více nakloněn prodeji na dálku¹⁶.

B. K první předběžné otázce

43. Podstatou první předběžné otázky položené Soudnímu dvoru je následující otázka týkající se výkladu: brání právní úprava předšmluvních informačních povinností a právní úprava práva na odstoupení, které jsou obsažené ve směrnici 2002/65, takové vnitrostátní právní úpravě, která v případě, že spotřebitel nebyl řádně informován o vnitrostátní právní úpravě týkající se práva na odstoupení, zavádí možnost odstoupit kdykoli, a to i v případě, že smlouva byla na výslovnou žádost spotřebitele oběma stranami zcela splněna.

44. Z úvah o povaze úplné harmonizace směrnice 2002/65 uvedených výše lineárně vyplývá kladná odpověď na tuto otázku.

45. Pro úplnost však budou analyzovány, byť ve stručnosti, různé související právní otázky.

46. Zejména lze konstatovat, že ochrana spotřebitele je ve směrnici provedena na jedné straně prostřednictvím uložení určitých informačních povinností podnikateli, a to i v předšmluvní fázi, a na druhé straně tím, že spotřebiteli přiznává možnost uplatnit jeho právo na odstoupení.

47. Právo být adekvátně informován a právo na odstoupení, přestože spolu úzce souvisejí, jsou však strukturálně odlišné a ve směrnici 2002/65 nacházejí odlišnou právní úpravu.

1. K informačním povinnostem stanoveným ve směrnici 2002/65

48. Povinnost předběžných informací zastává ústřední úlohu v obecné systematice směrnice, neboť jak Soudní dvůr potvrdil v oblasti ochrany spotřebitelů v souvislosti se smlouvami uzavřenými mimo obchodní prostory, je předpokladem, na základě kterého si je spotřebitel jakožto slabší strana plně vědom svých práv. Povinnost uvést poučení je tudíž nezbytnou zárukou účinného výkonu práv spotřebitelů, jakož i práva na odstoupení, a je tedy nezbytná k dosažení užitečného účinku unijních právních předpisů na ochranu spotřebitelů¹⁷.

49. Bod 23 odůvodnění¹⁸ totiž uvádí, že optimální ochrana spotřebitele vyžaduje, aby byl spotřebitel řádně informován o ustanoveních směrnice a o tom, že má právo na odstoupení.

15 – Viz bod 1 odůvodnění směrnice 2002/65: „V souvislosti s dosahováním cílů jednotného trhu je důležité přijmout opatření určená k postupné konsolidaci tohoto trhu a tato opatření musí dále přispívat k dosahování vysoké úrovně ochrany spotřebitele v souladu s články 95 a 153 Smlouvy.“

16 – Viz bod 3 odůvodnění směrnice 2002/65 „[...] Aby byla chráněna svoboda volby, která je základním právem spotřebitele, je nutná vysoká míra ochrany spotřebitele, aby se zvýšila důvěra spotřebitele v prodej na dálku.“

17 – Rozsudek ze dne 17. prosince 2009, Martín Martín, C-227/08, EU:C:2009:792, body 26 a 27.

18 – Viz bod 23 odůvodnění směrnice 2002/65, který stanoví, že „[p]ro zajištění optimální ochrany spotřebitele je důležité, aby byl spotřebitel dostatečně informován o ustanoveních této směrnice a případných kodexů chování existujících v této oblasti a o tom, že má právo na odstoupení“.

50. Navíc, pokud nastane taková situace, jako je situace v původním řízení, musí být spotřebitel informován o neuplatnění práva na odstoupení v případě, že spotřebitel výslovně požaduje splnění smlouvy¹⁹.

51. Stejně tak musí být mezi předběžnými informacemi, které musí být poskytnuty spotřebiteli před uzavřením smlouvy na dálku, sdělena existence nebo neexistence práva na odstoupení od smlouvy, a to v souladu s článkem 3 směrnice.

52. Konečně článek 4 směrnice umožňuje, aby členské státy ponechaly nebo zavedly přísnější pravidla pro požadavky na předběžné informace, jsou-li tato pravidla v souladu s unijním právem a po jejich sdělení Komisi.

53. Je zřejmé, že členské státy mohou zavést přísnější právní předpisy pouze pro dodatečné požadavky v oblasti předběžných informací.

54. Ze spisu nevyplývá, že Spolková republika Německo sdělila Komisi, že si přeje využít výše uvedenou možnost odchylky, a v každém případě z právních předpisů platných v rozhodné době nevyplývá, že ve vztahu ke směrnici byly zavedeny dodatečné požadavky v oblasti předběžných informací.

2. K právu na odstoupení

55. Právo na odstoupení, stejně jako povinnost předběžných informací, je ústředním prvkem v rámci ochrany spotřebitele v unijním právu a představuje právo spotřebitele na přehodnocení.

56. Smysl obecného zavedení takového institutu do smluv uzavřených se spotřebiteli spočívá v úmyslu unijního normotvůrce ukončit smluvní nerovnováhu, která charakterizuje vztah s podnikatelem, prostřednictvím toho, že je tomuto spotřebiteli poskytnuta možnost rozvázat smluvní vztah na základě subjektivního přehodnocení, které lze uplatnit v určité lhůtě.

57. Právo na odstoupení upravené směrnicí 2002/65 je jednostranné právo na ochranu spotřebitele, který může odstoupit ve lhůtě čtrnácti dnů bez sankcí, aniž by musel uvést důvod této volby.

58. Jediná situace, ve které právo na odstoupení uplyne před uplynutím lhůty, jak je uvedeno v čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice 2002/65, se vztahuje na smlouvy, jež obě strany zcela splnily na výslovnou žádost spotřebitele před tím, než spotřebitel uplatnil právo na odstoupení.

59. Smysl takovéto právní úpravy lze nalézt ve skutečnosti, že odstoupení nemá žádné opodstatnění v případě, kdy obě strany splnily své závazky, čímž projevíly úplnou realizaci své smluvní vůle. Z tohoto důvodu je ve výše uvedené situaci cílem vyhnout se tomu, aby spotřebitel, který již vyjádřil a potvrdil svou smluvní vůli, mohl získat neoprávněnou výhodu z opožděného přehodnocení směřujícího k dosažení zrušení služby, ze které již měl prospěch.

60. Avšak za účelem předcházení případného zneužívání takovéto právní úpravy ze strany podnikatele se stanoví, že tento podnikatel má povinnost informovat spotřebitele o zániku práva na odstoupení v případě, kdy spotřebitel výslovně požádal o úplné splnění smlouvy, ačkoli lhůta k uplatnění práva na odstoupení ještě neuplynula.

19 – Viz bod 24 odůvodnění směrnice 2002/65, který stanoví, že „[p]okud se právo na odstoupení od smlouvy neuplatní kvůli tomu, že spotřebitel výslovně požadoval splnění určité smlouvy, měl by poskytovatel o této skutečnosti spotřebitele informovat“.

61. Navíc odchylně od předcházející právní úpravy v oblasti smluv uzavíraných na dálku²⁰, směrnice 2002/65 stanoví povinnost poskytnout spotřebiteli předběžné informace o existenci nebo neexistenci práva na odstoupení od smlouvy²¹, jakož i praktické pokyny pro uplatnění uvedeného práva na odstoupení, pokud existuje²².

62. Článek 6 odst. 3 stanoví určité situace, v nichž členské státy, které o tom vždy uvědomí Komisi, mohou „stanovit, že se právo na odstoupení nevztahuje“ na některé specifické a taxativně stanovené situace. Tato možnost odchylky, která odkazuje na případ vyloučení práva na odstoupení, a nikoli na rozšíření možnosti uplatňování tohoto práva, není v předmětné věci tohoto řízení relevantní a v každém případě ze spisu nevyplývá žádné sdělení Spolkové republiky Německo Komisi ani z tohoto hlediska.

63. Směrnice 2002/65 tudíž členským státům neumožňuje zavést právní úpravu práva na odstoupení, která by byla odlišná od právní úpravy zavedené touto směrnicí, a to právě z výše uvedených důvodů ve vztahu k politické volbě unijního normotvůrce přistoupit k úplné harmonizaci v této oblasti.

64. S ohledem na výše uvedené by na první předběžnou otázku bylo možné odpovědět kladně.

65. Považuji však za vhodné věnovat několik stručných poznámek skutečnosti, že v předmětné věci projednávané v původním řízení lze vysledovat překrytí mezi hmotněprávními podmínkami práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené na dálku a obsahem předběžných informačních povinností podnikatele.

66. Z výše uvedeného vyplývá, že vzhledem k úplné harmonizaci směrnice 2002/65 by správná informace ve smyslu unijního práva v oblasti práva na odstoupení měla být taková informace, která jak vyplývá ze spisu, byla spotřebiteli poskytnuta, a je dokonce obsažena v německém vnitrostátním právu ve vztahu, obecně, k finančním službám, a to na základě provádění této směrnice.

67. Předkládající soud nicméně poukazuje na to, že v německém vnitrostátním právu existuje ustanovení, které již bylo v platnosti před zavedením směrnice 2002/65²³ a bylo stále v platnosti v době podpisu smlouvy mezi účastníky původního řízení, na základě něhož, podle ustáleného výkladu Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr), je právo na odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru, a to i smlouvy uzavřené na dálku, upraveno jiným způsobem, který spotřebiteli ve skutečnosti přiznává „věčné“ právo na odstoupení v případě, že poučení o právu na odstoupení není vykonáno řádně.

68. Směrnice 2002/65 nestanoví zvláštní důsledky v případě neúplného splnění informační povinnosti, pouze v čl. 6 odst. 1 stanoví, že lhůta k uplatnění práva na odstoupení od smlouvy začíná spotřebiteli běžet dnem, k němuž spotřebitel obdrží smluvní podmínky a předběžné informace, je-li tento den pozdější než den uzavření smlouvy na dálku.

69. Článek 11²⁴ dále stanoví, že členské státy mohou stanovit vhodné sankce pro případ, že podnikatel porušuje „vnitrostátní právní předpisy přijaté podle této směrnice“, a že tyto sankce, které musí být účinné, přiměřené a odrazující, mohou spočívat také v právu spotřebitele „kdykoli vypovědět smlouvu, a to bezplatně a bez smluvní pokuty“.

20 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. 1997, L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319).

21 – Článek 3 odst. 1 bod 3 písm. a) směrnice 2002/65.

22 – Článek 3 odst. 1 bod 3 písm. d) směrnice 2002/65.

23 – § 355 odst. 3 třetí věta BGB.

24 – Článek 11 směrnice 2002/65, nadepsaný „Sankce“, uvádí: „Členské státy stanoví vhodné sankce pro případ, že poskytovatel porušuje vnitrostátní právní předpisy přijaté podle této směrnice. K tomuto účelu mohou zejména stanovit, že spotřebitel smí kdykoli vypovědět smlouvu, a to bezplatně a bez smluvní pokuty. Tyto sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“

70. V projednávané věci podnikatel sdělil spotřebiteli informaci o právu na odstoupení, jak vyplývá ze spisu, ve lhůtě a řádným způsobem ve vztahu ke směrnici 2002/65 a také při dodržení ustanovení vnitrostátního práva „přijatých podle“ této směrnice.

71. Nezdá se tedy být rozumné považovat ustanovení německého vnitrostátního práva za „sankci“ ve smyslu výše uvedeného článku 11 směrnice 2002/65.

72. Skutečnost, že vnitrostátní zákonodárce ve svém právním řádu stanovil právní úpravu práva na odstoupení, která se omezuje pouze na smlouvy o spotřebitelském úvěru, a naopak pokud jde o ostatní smlouvy o poskytování finančních služeb, uplatňuje právní úpravu práva na odstoupení stanovenou směrnicí 2002/65, představuje nedostatečnou koordinaci vnitrostátních právních předpisů s unijním právem²⁵, která ačkoli zavádí ustanovení, které je pro spotřebitele výhodnější, není v souladu s cíli úplné harmonizace této směrnice.

73. Vnitrostátní zákon, jak jej vykládá Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr), totiž tím, že stanovil, že na smlouvy o spotřebitelském úvěru se neuplatní právní úprava provádějící směrnicí a zejména čl. 6 odst. 2 písm. c), ponechal v platnosti právní úpravu, která je v rozporu s unijním právem ze dvou hledisek: právo na odstoupení je upraveno jinak, než jak je stanoveno v článku 6 směrnice 2002/65; je zaveden odlišný pojem finanční služby, který je v rozporu s pojmem uvedeným v čl. 2 písm. b) směrnice, jakož i rozdílná právní úprava práva na odstoupení v závislosti na druhu finanční služby a druhu smlouvy, ve které je obsaženo.

74. „Finanční službou“ ve smyslu směrnice 2002/65 se totiž rozumí „jakákoli služba bankovní, úvěrové, pojistné, osobní důchodové, investiční nebo platební povahy“ a bod 14 odůvodnění upřesňuje, že finanční služby, které jsou ve směrnici zohledněny, jsou veškeré finanční služby, jež mohou být poskytovány na dálku²⁶.

75. Nicméně vnitrostátní soud má stále prostor k tomu, aby v konkrétním případě posoudil, zda byl spotřebitel podnikatelem informován způsobem, který mu umožní učinit obezřetné a rozumné rozhodnutí, a zda tudíž vědomě přijal své rozhodnutí splnit smlouvu.

C. Ke druhé předběžné otázce

76. Druhou předběžnou otázkou se předkládající soud táže, zda je pro posouzení srozumitelnosti předběžných informací a způsobů uplatnění práva na odstoupení spotřebitelem, které stanoví vnitrostátní právní úprava provádějící směrnicí 2002/65, třeba vycházet pouze z běžně informovaného, přiměřeně pozorného a obezřetného průměrného spotřebitele.

77. Ze spisu totiž vyplývá, že v časovém období relevantním v projednávané věci existoval rozdíl mezi pojmem průměrný spotřebitel, který přijal Soudní dvůr, a pojmem definovaným vnitrostátními právními předpisy.

78. Jak bylo uvedeno výše, cílem směrnice je zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitele, který musí být dostatečně informován o ustanoveních této směrnice²⁷, včetně informací týkajících se existence nebo neexistence práva na odstoupení²⁸.

25 – Úplné a správné provedení směrnice musí zohlednit cíl harmonizace, k němuž se tato pravidla vztahují. A z tohoto důvodu je třeba mít za to, že i předchozí vnitrostátní právní úprava musí být koordinována s prováděcími právními předpisy.

26 – Viz bod 14 odůvodnění směrnice 2002/65, který stanoví, že „[t]ato směrnice se vztahuje na veškeré finanční služby, jež mohou být poskytovány na dálku. Některé finanční služby se však řídí zvláštními právními předpisy Společenství, které se na tyto finanční služby nadále vztahují. Měly by nicméně být stanoveny zásady pro uvádění takových služeb na trh na dálku“.

27 – Viz bod 23 odůvodnění směrnice 2002/65.

28 – Článek 3 odst. 1 bod 3 písm. a) a d) směrnice 2002/65.

79. Definice spotřebitele obsažená v čl. 2 písm. d) směrnice 2002/65²⁹ je totožná s definicí uvedenou ve směrnicích 2005/29³⁰ a 93/13³¹, ve vztahu k nimž již Soudní dvůr potvrdil, že „průměrným spotřebitelem“ se rozumí běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel³².

80. Přestože je Soudní dvůr poprvé vyzván k výkladu pojmu spotřebitel ve vztahu ke směrnici 2002/65, v této směrnici se nenachází žádný prvek, který by mohl naznačovat potřebu přijmout pojem odlišný od pojmu formulovaného Soudním dvorem ve vztahu k výše uvedeným směrnicím v oblasti ochrany spotřebitele.

81. Právě na tento pojem „spotřebitel“, při neexistenci prvků v opačném smyslu a ustanovení, která povolují odchylky, se musí odkázat také ve vztahu ke směrnici 2002/65 a vnitrostátním právním předpisům provádějícím tuto směrnici.

82. Cíl úplné harmonizace vnitrostátních ustanovení, který je navržen předmětnou směrnicí, totiž vede k nezbytnému přijetí modelu spotřebitele, který je společný všem členským státům³³.

83. Vnitrostátnímu soudu v rámci posouzení okolností projednávané věci přísluší ověřit, zda před uzavřením smlouvy na dálku byly spotřebiteli předány veškeré předběžné informace stanovené směrnicí. V rámci tohoto posouzení bude muset rovněž ověřit jasnost a srozumitelnost těchto informací³⁴, tedy zda průměrnému spotřebiteli, ve výše uvedeném smyslu, umožňují zhodnotit všechny podstatné prvky smlouvy, a jak bylo uvedeno, učinit obezřetné a rozumné rozhodnutí.

D. Ke třetí předběžné otázce

84. S ohledem na úvahy týkající se první a druhé předběžné otázky a s ohledem na návrh na kladnou odpověď na tyto otázky lze mít za to, že není třeba odpovídat na třetí předběžnou otázku.

85. Budou tedy učiněny pouze stručné poznámky pro případ, že Soudní dvůr by se k mému návrhu nepřiklonil.

86. Třetí předběžnou otázkou se předkládající soud táže, zda čl. 7 odst. 4 směrnice 2002/65 brání takové vnitrostátní právní úpravě, která v důsledku odstoupení od smlouvy o spotřebitelském úvěru uzavřené na dálku stanoví, že podnikatel musí kromě vrácení uhrazené částky zaplatit spotřebiteli náhradu za užítky z této částky.

87. Článek 7 odst. 4 směrnice vyžaduje, aby poskytovatel v důsledku oprávněného výkonu práva na odstoupení spotřebiteli vrátil „všechny částky, které od něho přijal podle smlouvy uzavřené na dálku“. Toto ustanovení vyčerpávajícím způsobem upravuje důsledky uplatnění práva na odstoupení, aniž by členským státům ponechalo prostor pro zavedení odlišné právní úpravy.

29 – Článek 2 písm. d) směrnice 2002/65 definuje „spotřebitele“ následovně: „jakákoli fyzická osoba, která ve smlouvách uzavřených na dálku jedná pro účely ležící mimo její obchodní, podnikatelské nebo profesní zaměření“.

30 – Článek 2 písm. a) směrnice 2005/29 definuje „spotřebitele“ následovně: „fyzická osoba, jež v obchodních praktikách spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu jejího svobodného povolání“.

31 – Článek 2 písm. b) směrnice 93/13 definuje „spotřebitele“ následovně: „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“.

32 – Rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 47, jakož i rozsudek ze dne 8. února 2017, Carrefour Hypermarchés, C-562/15, EU:C:2017:95, bod 31; rozsudek ze dne 25. července 2018, Dyson, C-632/16, EU:C:2018:599, bod 56; rozsudek ze dne 13. září 2018, Wind Tre a Vodafone Italia, C-54/17 a C-55/17, EU:C:2018:710, bod 51; rozsudek ze dne 20. září 2018, OTP Bank a OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, bod 78.

33 – Jak Soudní dvůr upřesnil, s odkazem na pojem spotřebitel definovaný ve směrnici 2005/29, v rozsudku ze dne 14. ledna 2010, Plus Warenhandelsgesellschaft, C-304/08, EU:C:2010:12, bod 41.

34 – Rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, body 44, 45, 47 a 48.

88. Z tohoto důvodu, s ohledem na výše uvedené ve vztahu k harmonizačnímu záměru provedenému směrnicí a vzhledem k neexistenci prvků v opačném smyslu, je třeba vyloučit možnost, že členský stát zavede právní úpravu příznivější pro spotřebitele ve vztahu k částce, která spotřebiteli přísluší v případě uplatnění práva na odstoupení, čímž stanoví zaplacení náhrady za předpokládané zhodnocení dosažené dlužníkem.

89. Navíc, jak rovněž zdůraznila Komise, omezení náhrady ze strany poskytovatele na částky, které mu byly uhrazeny v souladu se smlouvou uzavřenou na dálku, se jeví jako přiměřené, a to také ve světle krátkého časového rámce stanoveného pro uplatnění práva na odstoupení od smlouvy (čtrnáct dnů – lhůta je prodloužena na třicet dnů u smluv uzavřených na dálku souvisejících s životním pojištěním, na něž se vztahuje směrnice 90/619/EHS, a u osobních penzí). V této souvislosti se tedy zdá nesmyslné určit konkrétní zhodnocení, který by dlužník v tak krátké době získal.

IV. Závěry

90. S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podanou Landgericht Bonn (zemský soud v Bonnu, Německo) následovně:

- „1) Článek 6 odst. 2 písm. c) směrnice 2002/65/ES musí být vykládán v tom smyslu, že brání takovému vnitrostátnímu právnímu předpisu, jak je vykládán judikaturou, který u smluv o půjčce uzavřených na dálku nestanoví možnost vyloučení práva na odstoupení, pokud je na výslovnou žádost spotřebitele taková smlouva oběma stranami již zcela splněna dříve, než spotřebitel uplatnil své právo na odstoupení.
- 2) Článek 4 odst. 2, čl. 5 odst. 1, čl. 6 odst. 1 druhý pododstavec druhá odrážka a čl. 6 odst. 6 směrnice 2002/65/ES musí být vykládány v tom smyslu, že pro účely řádného získání informací a uplatnění práva na odstoupení spotřebitelem, které stanovuje vnitrostátní právo a které odpovídají čl. 5 odst. 1, čl. 3 odst. 1 bodu 3 písm. a) této směrnice, je nutno vycházet pouze z běžně informovaného, přiměřeně pozorného a obezřetného průměrného spotřebitele při zohlednění všech příslušných skutečností a okolností provázejících uzavření této smlouvy.“